

Yusifova Fidan Elxan qızı⁷²

SƏRO ORUPU DİALEKT VƏ ŞİVƏLƏRİNİN MORFOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Son illərdə təkcə Azərbaycan ədəbi dilinin xüsusiyyətləri deyil, onun dialekt və şivələri də geniş və ətraflı surətdə öyrənilir. İndi ölkəmizdə dialekt və şivələrin fundamental tədqiqi daha yüksək mərhələyə çatmışdır. Yeni təfəkkür dövrü Azərbaycan dilçiliyinin bir sahəsi olan şərq qrupu dialektlərinin leksik və morfoloji xüsusiyyətlərini tarixi müqavimətli şəkildə tədqiq etməyi aktual bir problem kimi qarşıya qoymuşdur. Şərq qrupu dialekt və şivələrində rast gəlinən sözlərin morfoloji xüsusiyyətləri dəyişmələrlə işlənir, bəziləri isə ədəbi dilimizdə fonetik cəhətdən tamamilə fərqlənir, bir hissəsi isə müasir dilimiz baxımından arxaizm hesab olunur.

Azərbaycan dilinin şərq qrupu dialekt və şivələri özünəməxsus morfoloji xüsusiyyətləri ilə ədəbi dildən, həm də bir-birindən fərqlənir. Lakin bu fərqlər fonetik və leksik fərqlərə nisbətən zəif, sintaktik fərqlərə nisbətən daha qüvvətlidir. Şərq qrupu dialekt və şivələrimizin morfoloji xüsusiyyətləri ümumiləşmiş halda aşağıdakılardan ibarətdir: **1.** Söz köklərinin bəzən şəkilçinin təsiri altında fonetik simasını dəyişməsi. Bu xüsusiyyət daha çox şərq dialekt və şivələrinə aiddir; məs.: aton, atoun, atouz, nənön, nənö^üz, mə[˘]m, mə[˘], sə[˘]n, sə[˘] (B., Ş., Q., Muğ.); mə[˘]ki, sə[˘]ki (Q.). **2.** Sonu saitli isimlərin təsirlik halda -yi, -yi, -yu, -yü şəkilçilərini qəbul etməsi. Bu xüsusiyyət qərb dialekt və şivələrində daha qabarıq şəkildə özünü göstərir; məs.: arabayı, tulayı (B.-Qob., Hök., Güz.). **3.** Mənsubiyyət şəkilçilərinin II şəxs cəmdə müxtəlif şəkildə ifadəsi; məs.: atouz, dədəüz, ataüz. **4.** Xəbərlilik şəkilçilərinin II şəxs cəmdə müxtəlif şəkildə ifadəsi; məs.: oyağsuz, gəlırsüz, bilırsüz. **5.** Sifət dərəcələrinin müxtəlif şəkildə ifadəsi; məs.: ağıntul, qarantul, qarantul; uzunsav, uzunsoy. **6.** Sıra sayların -mınci şəkilçisi ilə ifadəsi; məs.: biriminci, ikiminci və s. **7.** Şəxs əvəzliliklərinin I, II və III şəxs təkinin yönlük halda müxtəlif şəkildə ifadəsi; məs.: məyə, məə, səyə, səə. **8.** İşarə əvəzliliklərinin müxtəlifliyi; məs.: budev, odev, belənçi, beləncig. **9.** Felin bacarıq şəklində inkarının sintetik şəkildə ifadəsi; məs.: yazammadı, yazammaz. **10.** Felin əmr şəklində II şəxs təkinin xüsusi şəkilçi ilə ifadəsi; məs.: alğınən, deginən, yazginən, gəlginən. **11.** Nəqli keçmişin II və III şəxslərinin -ib, -ib, -ub, -iib; şəkilçiləri ilə ifadəsi; məs.: alıbsan, alıbsız, alıbsuz, alıb, gəlıbsən, gəlıbsız, galib. **12.** İndiki zamanın müxtəlif şəkilçilərlə və analitik yolla ifadəsi; məs.: gəli, gəlü, aladu, gələdü, baxa durur, gələ durur, ala var, gələ var, gida döğür, gələ döğür. **13.** Qeyri-qəti gələcək zamanın I şəxs inkarında -man, -mən, II şəxs inkarda isə -mar, -mər şəkilçilərinin işlənməsi; məs.: almanam, gəlmənig, yazmarsan, gəlmərsüz. **14.** Şərt şəklində -se, arzu şəklində -e şəkilçiləri ilə ifadəsi; məs.: alseydi, aleydi, gəseydi, gəleydi və s. **15.** -iban, -ibən, -ibannarı, -ibənnəri feli bağlama şəkilçilərinin işlənməsi; məs.: baxıban, gəlibən, durubannarı, sürübənnəri (4, s. 122-123).

Lüğət cəhətdən dialektlərimizdə aşağıdakı tip sözlərə rast gəlmək olur: **1.** Sadə sözlərdir ki, bunlar yalnız bir kökdən ibarətdir; məs.: ot, at, otax II otağ, qızı/, qırmızı, tünik, uzun, güdə, bir, beş, on, mən, sən, o və s. **2.** Düzəltmə sözlərdir ki, bunlar köklə sözdüzəldici şəkilçilərdən əmələ gəlmişdir; məs.: abaçı (S.), qalxoççı (B.), duzzu, dizzig (Muğ.), uzunnuğ (S.), təpikçil (Şir.), dadsız, yortağan (Şir., S.), yellənçəx[˘], unnux, birrig (S., Ş.), başda, işdə (bütün dialektlər) və s. **3.** Mürəkkəb sözlərdir ki, bunlar bir neçə sözün birləşməsindən əmələ gəlmişdir; məs.: şirintum, uzunqıç, qaş-daş, belbağı, ayaqqabı, boyunbağı, günçixan (B., S., Ş.), qo^um-qərdeş (B.) və s. (4, s. 124). Yalnız damaq ahənginə, əsasən, ikivariantlı şəkilçilər işlənen dialektlər qrupuna Quba, Bakı, Şamaxı, Şəki, Naxçıvan, Ordubad, Cənubi Azərbaycan dialektləri və Muğan şivəsi daxildir. Bu qrup dialektlərdə bəzi hallarda sözün ahənginə tabe olmayan birvariantlı şəkilçilərə də rast gəlmək olur. Quba, Şəki, Ordubad, Təbriz dialektlərində arxasıra saitli şəkilçilər işləndiyi halda, Bakı dialektində və İsmayılı, Lənkəran rayonu şivələrində önsıra saitli şəkilçilərə (-lıx, -lux, -nıx; -ax, -ux; -dıxda; -max, -mağ, -meg; -eg; -cigez; -ecəg; -yə; -i; -mci; -ə; -ki) rast gəlmək mümkündür; məs.: beşlıx, günnıx, gəlməx // gəlməğ, gidax, gedax, gəlirix, gəlirux (Q.), almeg, aleg, qızcigez, alecek, alleg (B.), quzi, quşi, kitabı, altıncı, onıncı (B., İsm., Lənk.), aya, quşa, altında (İsm.-Bas.), axşamki, onunki (B., İsm., Ş., Lənk.). Şərq qrupu dialekt və şivələrimizdə isim kateqoriyası leksik-semantik cəhətdən başqa, bir sıra morfoloji xüsusiyyətləri ilə də ədəbi dildən seçilməkdədir. Bu fərq yalnız hallanma, mənsubiyyət və xəbərlilik kateqoriyalarında gözə çarpmaqdadır. Belə ki, ədəbi dildən fərqli olaraq, müəyyən səbəblər nəticəsində hal, mənsubiyyət, xəbərlilik şəkilçiləri başqa şəkildə və başqa variantda çıxış edir.

Şərq qrupu dialekt və şivələrində işlənen isimlər leksik fondu və qrammatik əlamətləri baxımından fərqlənir. Bu dialekt formasında isimlə əlaqədar xarakterik cəhətlər düzəltmə isimlərdə, hal və mənsubiyyət şəkilçilərində daha çox rast gəlinir. Şərq qrupu dialekt və şivələrində bir sıra sadə isimlər işlənilir ki, bunları müasir ədəbi dilin lüğət tərkibində görə bilmirik. Nümunə üçün bunlardan bir neçəsini göstərək; məs.: belgə (B.), bobılbas, qobılbas (Sal.), vala (Sal.), qut (Sal.), qotman (Şir.), sızixmağ (B.), yaxınkeş (Sal.), gouz (B.), manqay (B.), meşmeşi (S.), puluş (Sal.). Şərq qrupu dialekt və şivələrində bir sıra isimlər vardır ki, bunlar tərkib etibarilə sadə köklə sözdüzəldici şəkilçidən ibarətdir. Tərkibində -çı, -çi, -çu, -çü şəkilçili sözlər: k'olxoççı II qalxoççⁱ (Şam., Sal.), qalxoççı, əbəbəçi (B.), əbəçi (Sal.), aşığçı,

⁷² Bakı Avrasiya Universitetinin doktorantı

becərənci (Muğ.), əhallaçı (Muğ.), -in,-in,-un,-ün yiyəlik halda dördvariantlı $-in^4$, $-nin^4$ şəkilçisi ilə ifadə olunur; məs.: mındağın “budaq”, tühəgin, sayquşun “bayquş”, üzün “qoymaq”, sırsıranın billəniin “şirniyyat” (Muğ.) (M.M.s. 95). Dərbənd şivəsində yiyəlik halda $-i,-i,-u,-ü$ / $-ni,-ni,-nu,-nü$ şəkilçisi işlənir. Vəlikənd və Padarkənd şivələrində dörd variantda, Səlik, Bilici, və Zidiyan Qazmaları kənd şivələrində iki variantda ($-i,-i,-ni,-ni$) formasında rast gəlinir. Məs.: Qoyunu ərisin başına keçirədi; -Yağı altında qaladı torta (Dər.) (M.M.95). Dərbənd (Rukəl, Vəlikənd, Xilipənci, Səlik, Nügədi), Lənkəran, Bakı (İçş., Bayırş., Ə., Bül., Höv., T.) və Lerik şivələrində yönlük hal şəkilçisinin incə variantı ə (yə) qalın variantını da təmsil edir. Məs.: almayə, qapuyə, qutuyə (Dər.), lampiyə, bobiyə, dayyə (B.), potuğə, balığə, buğlamiyə (Lən.), baxçıyə, zavodə, odinə (L.) və s. (2, s. 104), təsirlik hal şəkilçisi Bakı, Muğan, Quba, Dərbənd, Lənkəran şivələrində $-i,-ni$ şəklində öz əksini tapmışdır. Məs.: qərdeşi, qəduşi, lampani, sui, toyği (B.), qoyını, quyını, touği, üzügi (Muğ.), uşağı, qapuni, lampani (Dər.), ləki, potuği, quyini (Lən.) (2, s. 105). Bakı (Hökməli, Qobu, Güzdək, Corat, Xocahəsən), Muğan (Kürkəndi, Beşdəli) şivələrində saitlə bitən sözlərdən sonra bitişdirici y ünsürü işlənir. Məs.: lampayı, qaleyi, kəmrəyi “təzək”, dayçayı (B.), baltayı, çeşniyi “şəkil”, qırayı “paltar asan” (Muğ.), çatıyı, arabıyı, qapıyı (Ler.) (2, 106). Şərq qrupu dialektlərində çıxışlıq halın qrammatik əlaməti –dan, -dən şəkilçisidir. Məs.: hovadan, dovadan, ərəbədən, qədəşdən (B.), çubandan, xatundan, kürpidən (Dər.) (2, s. 108). Bu qrup dialektlərdə ilə qoşması –nan, -nən, -inan, -ynan şəklində birgəlik mənasını ifadə edir. Məs.: -Muni hökminən gətirib gəlillər padşahun qulluğına; -Di: r ki, nəki bağda armud ağacı vardı, lapatgeynən kötüglərini qazacegəm, palteynən uları kötügdən diblərini vıracegəm (B.); -Taxılın yerin dıraxdıran sürüq, maleynan malale: rux (S.) (2, s. 111).

Bakı, Quba, Lənkəran şivələrində birvariantlı üçüncü şəxs mənsubiyyət –i şəkilçisindən istifadə olunur. Məs.: başı, əli, qeyisi, atası, ərəbəsi, oxloui (B.), qunağı, inegi, güzi, atası, ərəbəsi, quzusi (Q.) (2, s. 143). Bakı dialektində -lari, -ləri şəkilçisi üçüncü şəxsin tək və cəmində işlənir. Məs.: ataları, ərəbələri, atdari, küçələri və s. –Uşağların pişigdən zəhləmi gedir (Şam.). Dərbənd dialektində, Lerik şivələrində hər üç şəxsin tək və cəmində ikinci tərəf, yəni mənsub əşya şəkilçisiz işlənir. Birinci tərəfin əvəzliliklə ifadə olunması onun hansı şəxsə aid olmasını göstərir. Məs.: mənün bacı, sənün bacı, onun bacı, bizün bacı, onların bacı (Dər.), mənim qız, sənün qız, onların ev (Ler.) (2, s. 147).

Şərq qrupu şivələrində birinci və ikinci şəxslərin cəmində ikinci tərəf şəkilçisiz işlənir. Məs.: bizim küçə, süzün öy, (B.), bizim ineg, süzün yerrər (Lən.). Qubanın Alpan, Zizik və Xuray kənd şivələrində mənsubiyyət kateqoriyasının geniş yayılmış formalarından biri də yiyəlik hal şəkilçisi qəbul etmiş şəxs əvəzliyinin “üçün” qoşması ilə, ikinci tərəfin isə şəkilçisiz işlənməsidir. Məs.: -Mə: mçün bir dənə oğul var; -Sə: nçün də iki əl var, mə: mçün də iki əl var (2, s. 151). Nümunələrdə mənim oğlum, səmmin əlin, mənim əlim əvəzinə məmçün uşağ, sənçün əl, məmçün əl birləşmələri işlənməmişdir. Dərbənd şivəsində hər üç şəxsin tək və cəmində üçüncü şəxs mənsubiyyət şəkilçisi işlənir ki, birləşmə daxilində həmin tipli sözlər ikinci şəxs mənsubiyyət şəkilçisini qəbul edir. Bakı dialektində və Muğan şivələrində ikinci şəxs tək mənsubiyyət şəkilçili isimlər hallanarkən yönlük və təsirlik hallarda n əvəzinə v ünsürü işlənir. Məs.: atova, atovi, babovi (B.), qoluva, öyüvə, öyüvi (Muğ.) və s. Bu xüsusiyyət Quba, Dərbənd, Lənkəran dialekt və şivələrində yönlük və təsirlik hallarla yanaşı, yiyəlik halda da geniş yayılmışdır. Məs.: künnəgüvün “köynək”, künnəgüvi, künnəgüvüzə, inegüvün, inegüvə və s. (Quba), başuvun, başuva, kitabuva, kitabuvi (Dər.), nənəvin, nənüvə (Lənkəran) (2, s. 160).

Şərq qrupu dialekt və şivələrində lar^2 şəkilçisi -nar/ nər, -dar/dər, -rar/rər, -zar/zər, -sar/sər şəklində işlənir. Məs.: günnər, gəlinnər (B.), qızdar, itdər, külfətdər (Dər.), gomuşdar, quşdar (Mər.), xoruzdar. Günüzdar, tozdar (Şam.), qaşdar, işdər, ö: latdar (Muğ.), səhərrər, doxturrrar (Muğ.), borazzar “ip”, bürgəzzər “süpürgə”, güzzər, öküzzar (Muğ.), dossar, fanissar (Muğ.) (2, s. 170). Dərbənd şivəsində -gil-in ifadə etdiyi mənanı –lar, -lər şəkilçisi yerinə yetirir. Məs.: Mən getmişdim Bahadurrara (Dər.). –la, -lə şəkilçisi Dərbəndin Muğartı və Zil kənd şivələrində isim və fellərdə kəmiyyət şəkilçisi olaraq işlənir və bu şəkilçi söz köklərinə zaman və -dır şəkilçisindən sonra əlavə olunur. Məs.: doxdurra, moşinnə (Dər.). Şərq qrupu dialektlərdə əmr şəklinin birinci şəxs cəmi, birinci şəxs cəm şəkilçisi ilə ikinci şəxs cəm şəkilçisinin birləşməsindən əmələ gələn –ağun, -əgün, -əyün (Ş., Q., Mər., Muğ.), -egün, -egüz (B.) şəkilçiləri ilə ifadə olunur. Rəsul Rüstəmov Bakı dialektində -egüz, Muğan şivələrindəki –ağuz/əgüz/egüz şəkilçisinin “Kitabi-Dədə Qorqud” abidəsində XIV və sonrakı əsrlər Azərbaycan ədəbi dilində əmr şəklinin birinci şəxs cəmində işlənməmiş –avuz/əvüz şəkilçisinin fonetik variantı olduğunu qeyd edir (3, s. 261). –at, -cat şəkilçisi Bakı və Lənkəran şivələrində daha çox işlənir. Məs.: elat, baqat, muşqulat, meyvəcat, hovacat və s. Bakı, Salyan, Lənkəran şivələrində həm damaq, həm dodaq saitli şəkilçilər işlənir: -ig//ik, -yig//yik, -uğ//yuğ (B.), -uğ//ux, -yuğ//yux, -üg//yüg (Lən.); -du, -dü şəkilçisi Bakı, Quba, Lənkəran və Muğanın bəzi şivələrində üçüncü şəxs şəkilçisinin dodaq variantı –du, -dü daha çox işləkdir. Məs.: cilodu “atın cilovu”, abqoradu, həmsinədü “bacı”, güzəmdü (B.), uşağdu, keççidü, nelçüdü “nəlbənd” (Q.), bacıdu, tünəgdü, eltidü (Muğ.); -dılar⁴ şəkilçisi Bakı, Dərbənd şivələrində məhdud dairədə işlənir. Məs.: əfcidilər, uşağdular, atadılar (Dər.). Feillərdən fərqli olaraq, isimlərdə şəxs anlayışının inkarı “deyil” sözünün müxtəlif variantları ilə ifadə olunur. Şəxs şəkilçiləri “deyil” sözünə əlavə olunur. Məs.: adam dögil, yalançı döğü, uşağ döğüldüq, uşağ döyüldü (Dər.), malavan döğürəm, malavan döğürük, kəççi döğürdün, kəççi döğürdük və s. (Muğ.).

Şərq qrupu dialekt və şivələrdə işlənən sifətlər ədəbi dildən daha çox leksik cəhətdən fərqlənir. Məs.: zağar “zəif”, qaç “ədəbsiz”(Q.), əzvay “aciz”, şətəl “nadinc”, “şəlpə “köhnəmiş parça” (B.); -cix, -cix², -cığ, -cığ şəkilişi azaltma dərəcəsinə işlənir (2,s.209). Məs.: azacığ, körpəciğ (B.). -ımtıl şəkilişi –anti/anti/antu/inti/ənti şəkildə Dərbənd dialektində işlənir: qaranti// qaramtu, ağanti, saranti, qizaranti, buzanti (Dər.). Bu şəkilişə Lerik şivəsində -untu variantında rast gəlinir: göyuntu, ağuntu, bozuntu; -sov şəkilişi Quba dialektində -ımsu, -ımsul, -ımsul, -ümsül şəkildə işlənir: göyümsül, ağımsul; -şin şəkilişi: qərəşin (L.); -yanız şəkilişi: qərəyanız, süarıyanız (L.), Dərbənd şivəsində -yovuz formasında işlənir: qarayovuz; -iş, -uş (Muğ), -ovuş, -ovuş/ oviş (Dər.): ağuş, gögiş (Muğ.), ağovuş, gögovuş (Dər.) (2,s.210). Çoxaltma dərəcəsinə işlənən -ca² şəkilişinə Abşeron (Hövvan, Piriküşkül, Fatmayı, Corat) şivəsində -cal variantına rast gəlinir. Məs.: xırdacal.

Şərq qrupu dialekt və şivələrində düzəltmə fellər daha çoxdur. Onların bir qismini nəzərdən keçirək: Başladük uruz qazammağ (Dər.). –la, -lə şəkilişi ilə düzənlər: Unnan sura üstün turpağlayalla (Dər.); -di⁴ şəkildə: Təmizdiyə döğəm mən səi (Abş.), Mən bunu güzdüyəcəm; -da² şəkildə: Baxdı kəkliklərin otdamağına (Abş.); -i şəkildə: Ərəbələr tağı əzib kori: ceklər (Abş.); -lan² şəkilişi bütün əsas nitq hissələrindən, hətta nidalardan da fel düzəldir: Mən ö: lənmək isdi:rəm (Abş.), Urusu görəndə ürələndim (İsm.), -dır⁴ şəkilişi təsirli fellərdən təsirli fellər və icbar növ fellər düzəldir. Məs.: Qızını yurəgin sindirmağa istəmiyə (Dər.), Bəzətədü evi düzətədü (Dər.); bilmə ilə yanaşı yanaşı olaraq ancaq -mm şəkilişini işlədirlər; məs.: -yaza bilmədi // yazəmmədi, gələ bilməyib//gələmməyib (1,s.14-15). Bu qrupa Quba, Bakı, Şamaxı dialektləri, İsmayılı, Mərəzə, Muğan şivələri daxildir. Əmr şəklinin I şəxs tək inkarı Bakı, Quba dialektlərində çox vaxt birvariantlı -im şəkilişi vasitəsi ilə ifadə olunur. Müasir dövrdə dialekt və şivələrimizdə -qıt, -git şəkilişlərinə ancaq -qınan, -ginən mürəkkəb şəkilişləri tərkibində rast gəlirik. Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, -ginən şəkilişi əksər dialekt və şivələrimizdə istər önsürə və istər arxasürə saitli fel əsaslarına əlavə edildiyi halda, Muğan şivəsi, Şamaxı dialekti və Bakının Qobu, Hökməli, Güzdək kənd şivələrində ən çox önsürə saitli fel əsaslarına qoşulur; məs.: getginən, görginən, üzginən və s. Quba dialektində şərt şəklinin sadəsi II şəxs təkdə -sov, -söv, II şəxs cəmdə isə v səsinin düşməsi nəticəsində -sov, söv şəkilişləri, ikinci şəxsdə -sö^u, -sö^u şəkilişləri ilə ifadə olunur. Dialekt və şivələrimizdə vacib və lazım şəkillərinin inkarı ədəbi dildən fərqli olaraq isim və sifətdə olduğu kimi deyil zərfi ilə ifadə olunur; məs.: almalı döğürəm (Z., Mər., B., Ş., Muğ.), alası döğürəm (Q., Mər., B., Ş.); -iban, -iban, -uban, -übən (Q., Ş., Mər., İsm.), -ubani, -übəni (Q.) aliban, gəlibən, quruyuban, alubəni, görübəni və s. Quba dialektində -iban, -ibən, -uban, -übən şəkilişləri ilə cəm şəkilişinin biriləşməsindən əmələ gəlmiş feli bağlama şəkilişlərinə də (-ibannarı, -ibənnəri, -ubannarı, -übənnəri) təsadüf edilir; məs.: qışqırībannarı, gidībənnəri, diyībənnəri; -alı¹, -əli. Şərq dialekt və şivələrimizdə isə bu feli bağlama vəzifəsində -anı, -əni şəkilişləri işlənir; məs.: alanı¹, gələni, oxıyanı¹, diyəni (B., Ş., Mər., İsm., Muğ.); -ıncan, -incən (B., Q., Ş., Mər., İsm., Muğ.), -ıncə, -incə, -unca, -üncə (B., Q., Ş., Mər., İsm., Muğ.). Məs.: alıncan, gəlincən, görüncən, oxıyıncan, diyincən (B., Q., Ş., Mər., İsm., Muğ.); -anda, -əndə: alanda, gələndə, quranda, görəndə, başdıyanda, işdiyəndə və s. Bakı, Quba, dialektində inkar şəkildə ancaq -yəndə şəkilişi işlənir; məs.: yazmıyəndə, almıyəndə və s. –mə+mışdan, -mə+mışdən: almamışdan, gəlməmişdən, başdamamışdan, işdəməmişdən (B., Ş., Mər.)(4,s.273).

Azərbaycan dilinin şərq qrupu dialekt və şivələrində sözlərin morfoloji xüsusiyyətləri ilə bağlı maraqlı materiallar var. Lakin onlar bu vaxta qədər kifayət qədər öyrənilməmişdir. Sözlərin eyni fonetik variantları həm ədəbi dildə, həm də dialektlərdə mühüm yer tutur və tədqiqat prosesində bu cəhətə də xüsusi diqqət yetiriləcəkdir. Morfoloji xüsusiyyətləri ilə seçilən sözlərin əksəriyyəti ədəbi dilimizdə ya tamamilə işlənmir, ya da başqa mənalar daşıyır.

Ədəbiyyat

1. Kazimov Q. Azərbaycan dili dialekt və şivələrində felin quruluş xüsusiyyətləri. Filologiya məsələləri. Bakı: “Elm və təhsil 2014, № 2. s.3-25
2. M. Məmmədli. Azərbaycan dialektologiyası. Bakı: “Zərdabi nəşr”, 2019, 352 s.
3. Rüstəmov R. Quba dialekti. Bakı: EA-nin nəşri, 1961, 274 s.
4. M. Məmmədli. Azərbaycan dialektologiyası. Bakı: “Zərdabi nəşr”, 2019, 352 s.
4. Şirəliyev M. “Azərbaycan dialektologiyasının əsasları”. Bakı: “Şərq-qərb”, 2018. 416s.

Açar sözlər: şərq qrupu, dialekt, morfoloji, şəkilişlər, kateqoriya, nitq hissələri.

Key words: east group, dialect, morphological, figurines, category, speech parts.

Ключевые слова: восточная группа, диалект, морфология, статустки, категория, речевые части.

Summary

The Eastern group is treated with changes in morphological features of words found in dialects and dialects, some of which are completely phonetic in our nervous language, and some are considered archaic in our modern language. For the first time in this article, a study on the morphological features of dialects and dialects of the eastern language of the Azerbaijani language is conducted in this article.

Резюме

Восточная группа имеет дело с изменениями в морфологических особенностях слов,

найденных в диалектах и диалектах, некоторые из которых являются полностью фонетическими в нашем нервном языке, а некоторые считаются архаичными в нашем современном языке. Впервые в данной статье исследуются морфологические особенности диалектов и диалектов восточного языка азербайджанского языка.

Elmi rəhbər: prof. Qara Məşədiyev